

171 - 172

"בנק ולירו" בירושלים העתיקה
שבתי זכריה

הפעם אנו כותבים על מוסד פיננסי - יהודי - מכובד שהיה קיים בעבר בן חומותיה של ירושלים משך כ-70 שנה.

המדובר "בבנק ולירו".
הבנק של ולרו הוזכר בסרט ההיסטורי "עמוד האש" שהוקרן בטלוויזיה הישראלית. בסרט זה אומרת הגב' ויקטוריה ולירו - מצאצאי המספחה - כי "בנק ולירו" הוא הבנק הראשון שנוסד בארץ.

ואכן כך הן העובדות.

פתיחה שערי ירושלים אל המערב והאפשרויות לקשירת קשרים עם ארצות חוץ במחצית המאה ה-19 הגיעו את יעקב ולירו (יליד טורקיה) לפתוח בשנת 1848 בנק בירושלים. בתחילה שנותיו, עסק הבנק בעיקר בעסקי חלפנות כספים. מאוחר יותר, וכמעט בכל תקופות פעילותו של הבנק, קיים מוסד זה, מדירתו הצנועה שבעיר העתיקה, קשרים ענפים עם בנקים בעלי שם עולמי בארצות הבל.

לחקופה המחייחסת לשנות ה-80 של המאה ה-19 מזווח בזכרונותיו איש ירושלים - יצחק ויטוריון, כי קימים בירושלים שלוש בנקים.

בנק ולירו, בנק פרסבורג (שהחמחה בעיקר ברכישת קרקעות ולזכותו יז לזקוף בין היתר את הקמת הסכנות "מחנה יהודים" ו"מחנה ערבים") ובנק בני האלים הסבורגר (ראה להלן רשימתנו על בנק זה).

לימים, פתח יעקב ולירו סניף בייפו. בימים מאוחרות יותר ניהל את הסניף בייפו הבן - משה, ואת הסניף בירושלים ניהל בנו הבני, חיים אהרון ולירו - בהגיעו לגיל 15. בשנת 1875 נעשה חיים אהרון ולירו, מנהל הכללי של הבנק בארץ, וחתם הנהלתו משך שנות קיומו של הבנק הגיע המוסד לשיא התפתחותו.

נסאלת השאלה היכן היה מקום מסכנו של בנק ולירו ?

בהכנסנו לעיר העתיקה דרך "שער יפו", נמטיח דרכנו בירידה לרחוב דוד, אחרי שנעבור מספר חנויות ונגיע מצד שמאל של הרחוב לבניסה שמספרה 25 ואנו ע"י הפתח ל"בנק ולירו" - בעבר. נציין כי עד לפני כשנה היה בכניסה לבית "סימן" מובקק שהמדובר בבית יהודי והכוונה ל"סקע" של מזוזה ששרד מימים עברו, על מסקוף הכניסה.

לימים - שמו לב "בני דודינו" למבטים הכמהים שלנו על "סקע המזוזה" והאבן בה היחה מזוזה נוחצה וכיום נותרה במסקוף "האבן המנוחצת" - סריד לסימן היהודי.

ישעיהו פרס - בספרו "מאה שנה בירושלים" - כותב:

"ראיתי את הבנק לאחר ארבעים שנה קיומו (1888), כשהיה בבעלותו של בן המיסד אהרון ולירו, ברחוב דוד בשני הדרגים צנועים שחלונותיהם פונים לבריכת זוקיתו, עסקי הבנק שרתה גם שלטונות פחות ירושלים לא היו כנראה גדולות הואיל ובעליו הסתפק בפקיד אחד בלבד."

בספרו הנ"ל מביא ג. פרוסקין, תרמים אל אזור הרובע הנוצרי ורחוב דוד, שבו סומך מקום המצאו של "בנק ולירו", והוא כאמור ברחוב דוד סמוך לרחוב הנוצרים.

חיים אהרון ולירו, מלכז ניהול הבנק, עסק גם במשך שנים בענייני וועד העדה הספרדית.

הדעה ירושלים פ. גריבסקי (בוזברת "זכרון לחובבילת הראיונים" תרפ"ח) מספר:

"בימים ההם הובאו שנויים חשובים במנהלת העדה הספרדית בירושלים וזו בחרה בו פה אחד לראש ונשיא עליה. במשך 25 שנים רבופות עמד בראש העדה וידאג, לעניינה ואביונה בשעות מצוקה וצרה".

גריבסקי מוסיף:

"כשבא קיסר אוסטריה פרנץ יוסף ירושלימה (1869), וכמו כן כשבא אח"כ הנסיך רודולוף לעיר, מלא בנק רוטשילד של וינה, אח ידי חיים אהרון ולירו, לשרת אותם בכל מה שיצטרכו בענייני כספים ושטרות, והוא דאג לכל ענייניהם במשך ימי שבתם בירושלים. הלף שדחתו זה זה כובד ח.א. ולירו בחזאר כבוד של פרנץ יוסף".
(ראה גם הספר של פרופ' מרדכי אליאב "בהסתה ממלכת אוטטריה" ספורטס לאחרונה).

ולירו היה גם משך כמה שנים, חבר מועצה הפלר העותמני זקקראה "מג"לים אידארה" והקר בית המושט המעורב ובה זריו הקונסולרים.

ח.א. ולירו ביסס את פעילות הבנק לא רק על עניינים פיננסיים גרידא. הבנק שימש לולירו כמנוף לרכישת אדמות בירושלים למחוץ לחומות. כיום ידוע שהרבה חלקות קרקע ובתיים במרכז העיר, - ברחוב יפו יליכים למספחת ולירו.

אך מאידך יצויין כי הוא תרם גם מאדמוחיו חלקות קרקע לבניית מוסדות ציבור, ביניהם: "בית הזקנים הספרדי" ברח" יפו ובית החולים "ערי צדק".

בנק ולירו - הבנק היהודי הספורטס החזיק מעמד בין סימטאותיה של ירושלים העתיקה מן 67 שנים - עד "מלחמת האולם הראיונה" - 1915.